

Botanik, ekolog a statistik Jan (Šuspa) Lepš sedmdesátiletý

Dne 23. května 2023 oslavil své 70. narozeniny významný český botanik, ekolog a statistik prof. RNDr. Jan Lepš, CSc., který je mezi širokou veřejností známý pod přezdívkou Šuspa. Narodil se ve Dvoře Králové nad Labem, kde také vystudoval gymnázium. Diplomovou (1977) a disertační (1982) práci pod vedením Marcela Rejmánka obhájil na Univerzitě Karlově v Praze. V těchto raných vědeckých letech se věnoval především sekundární sukcesi, na niž nahlížel nejen okem ekologickým, ale také matematickým a statistickým. Po ukončení studia se přesunul do Českých Budějovic, kde v r. 1983 nastoupil na Oddělení biomatematiky na Československé akademii věd. Od r. 1991 se významně podílel na založení Biologického (dnes Přírodovědecké) fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Stal se jednou z jejích vůdčích osobností a svázal s ní další profesní kariéru (asistent, docent od r. 1992 a profesor od r. 1999). Pod jeho patronát patří od počátku existence fakulty řada ekologických, botanických i statistických kurzů, byl proděkanem pro studium, vedoucím katedry botaniky, akademickým senátorem a garantem několika oborů. V současnosti působí kromě PŘF JU i na Oddělení tropické ekologie Entomologického ústavu Biologického centra Akademie věd České republiky. Aktivně učí 11 kurzů zaměřených převážně na statistiku a ekologii. Od r. 2011 organizuje jednosemestrální ekologický modul pro zahraniční studenty a od r. 2019 je možné se přihlásit i na anglický magisterský obor Ecology, jehož je Šuspa zakladatelem a garantem. Ve spolupráci s entomologem Vojtěchem Novotným se podílí na výzkumu na stanici

na Papui Nové Guineji, kam pravidelně jezdí se studenty v rámci kurzu tropické ekologie.

Šuspa se zabývá ekologií rostlin, sukcesí, interakcemi mezi rostlinami a herbivory, především pak mechanismy koexistence druhů a vlivu managementu a druhové diverzity na fungování a stabilitu společenstev. Velkou část svých vědeckých pokusů realizoval na oblíbené lokalitě Ohrazení u Českých Budějovic (obr. 1, 2 a 4). Na této již téměř kultovní louce založil v r. 1994 experimentální plochy, kde pokus probíhá dodnes. Monitorováním vegetace a další-

mi činnostmi na Ohrazení strávil osobně celý rok čistého času. Intenzivní studium této lokality jím i mnohými studenty bylo velkým přínosem do celosvětové mozaiky poznání v ekologických oborech. Při výzkumu se Šuspa opírá o různé manipulativní i observační přístupy a používá nejrůznější matematická modelování a pestrou škálu statistických metod.

Jeho odborné zájmy však sahají mnohem dále za hranice jihočeského Ohrazení. Značnou část profesního života věnoval výzkumu tropických deštných lesů, studoval např. i ekologii motýlů ve Vietnamu a o šíři vědeckých zájmů svědčí i netradiční témata, jako je třeba etnobotanika penisových pouzder na Papui Nové Guineji.

Za svou vědeckou kariéru má na kontě více než 200 vědeckých článků, které byly často publikovány ve velmi prestižních časopisech. Na tvorbě těchto publikací spolupracoval téměř s 800 vědeckými pracovníky a studenty z celého světa a jejich ohlasem je zhruba 15 tisíc citací. Společně se statistikem Petrem Šmilauerem napsal dvě knihy o statistice, které byly vydány také v angličtině v nakladatelství Cambridge University Press. Jedna z nich byla dokonce přeložena i do řečtiny. Během života získal Šuspa nespočet českých grantů, za českou stranu koordinoval také tři mezinárodní evropské projekty. K vědeckému poznání přispíval i jako člen několika hodnotících panelů grantových agentur (např. byl členem hodnotícího panelu Grantové agentury ČR, komise Finské grantové agentury a Německé výzkumné nadace DFG) i jako oponent vyšších stovek vědeckých prací. Byl a je editorem několika prestižních vědeckých časopisů (např. Journal of Vegetation Science nebo Journal of Applied Ecology). Roku 2015 se stal členem Učené společnosti České republiky.

- 1 Jan (Šuspa) Lepš značí plochy pro nový experiment (2023). Foto M. Konečná
- 2 Šuspova oblíbená experimentální plocha u Českých Budějovic – Ohrazení (2023). Foto A. Lisner
- 3 Všechno nejlepší k narozeninám! Prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*) na Ohrazení (2011). Foto A. Vítová

Šuspův vliv na vědu je ale mnohem širší – jeho charismatická osobnost ovlivňuje již několik generací studentů. Při plejádě předmětů, praktik a terénních kurzů předával své znalosti tisícům studentů a počet jeho bakalářských, magisterských, doktorských a postdoktorských studentů se blíží ke stovce. Mnoho z nich v oboru zůstalo a jsou dnes významnými vědci, ochránáři a pedagogy a předávají část Šuspových obrovských zkušeností dál.

Stejně jako v profesním životě je velmi aktivní i mimo něj. Během svých oficiálních i neoficiálních aktivit zprostředkoval mnohým studentům spoustu nevšedních zážitků při lezení po horách a koupání se v zamrzlých rybnících. Jeden z jeho oblíbených koupacích rybníků byl pojmenován Šuspák a toto jméno je dokonce uvedeno v aplikaci Mapy.cz (48.9805N, 14.4195E).

4 Šuspa s pomocníky a studenty při tradičních červnových odběrech biomasy z jeho dlouhodobého experimentu na Ohrazení (2016). Foto A. Lisner

5 Šuspa v Šuspáku. Archiv J. Lepše

Zdůraznit je třeba také jeho přínos ke kultuře. Založením fakultního hudebního tělesa SuKaS (Šuspův Kakofonický Soubor) se nesmazatelně zapsal do historie české hudební scény. Pod sloganem „Nejsme stroje, hrajem lidsky“ působí tento soubor již více než 30 let a mírná kakofonie jeho libozvučných tónů pomáhá posluchačům navazovat společenské kontakty a společně řešit nejen vědecké problémy.

Osobně si na Šuspovi nejvíce cením jeho obětavosti, skromnosti, naprosté absence povýšenosti (jež se u lidí takového formátu občas vyskytne) a schopnosti nadchnout

lidi v okolí pro vědu a spojovat je. To se odráží na úspěšném budování a vedení velké a dobře fungující pracovní skupiny Funkční ekologie rostlin, do které přicházejí studenti a spolupracovníci z celého světa.

Šuspo, jménem celé pracovní skupiny, katedry botaniky i jménem všech dalších spolupracovníků ti děkuji za to, kým nám všem jsi, a do dalších let přeji hodně zdraví a krvavých steaků!

Za Živu se připojujeme ke gratulaci jubilantovi, který je jedním z nejvýznamnějších žáků kalifornského profesora Marcela Rejmánka, a do výčtu aktivit přidáváme jeho herecké nasazení v satíře „ekologické pohádky“ vzniklé v Ústavu krajinné ekologie v Průhonících v 80. letech 20. století jako reakci na rozhodnutí ÚV KSČ z r. 1974 o vymístění části ČSAV z Prahy.

Na Mendelově univerzitě v Brně vychází

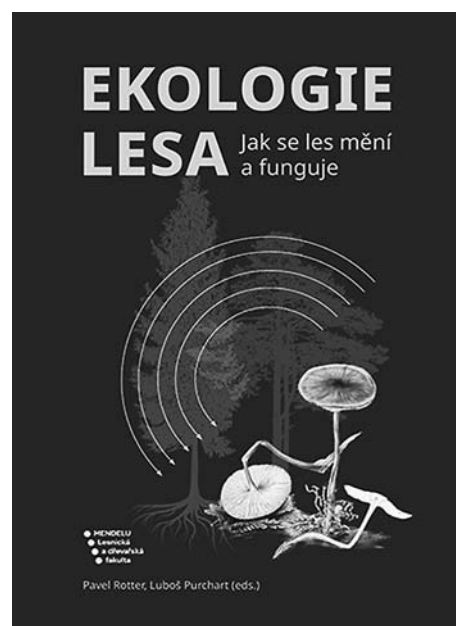
Pavel Rotter, Luboš Purchart (eds.): Ekologie lesa. Jak se les mění a funguje

Kniha, na které pracovalo přes 30 vědců a akademiků z různých institucí ČR a SR, ukazuje les jako komplexní adaptivní systém. Oproti tradičnímu ekosystémovému pohledu jsou zdůrazněny biotické interakce mezi členy této složité sítě, s vysvětlením pojmů a fenoménů sítí vztahů. V těchto sítích vynikají některé druhy, či skupiny druhů, jako klíčové nebo jako ekosystémoví inženýři. Tyto druhy, skupiny druhů, i celé fragmenty sítě vztahů jsou přiblíženy na konkrétní úrovni prostřednictvím poznatků osvětlujících fungování lesa jako celku.

Publikace vyniká i důrazem na funkční pohled a na pochopení, které druhy, místa a procesy představují základ existence lesa. Cílem je zasadit prezentované informace do rámce, který je nanejvýš aktuální a pro střeoevropský prostor klíčový, a ukázat, jak mohou tyto znalosti přispět k lepšímu hospodaření v lesích a k jejich adaptaci na klimatickou změnu. Seznamuje s tím, jak

odlišné pohledy na les utvářely různé způsoby jeho využívání a proč je nezbytné, aby hospodaření vycházelo z ekologických základů. Vývoj lesa jako časoprostorové struktury je představen pomocí poznatků o vývoji lesů v holocénu, o dynamice přirozených temperátních lesů a o vlivu disturbancí na strukturu i biodiverzitu lesa. Od tohoto základu se pozornost upírá k trofickým sítím a kaskádám, i k mykorhizním sítím jako základnímu fenoménu utvářejícímu lesní ekosystém. Širší perspektiva přechází do vysvětlování rolí jednotlivých skupin organismů, klíčových druhů a ekosystémových inženýrů pro fungování celku. Z detailů se vynořují emergentní ekosystémové vlastnosti – koloběh živin a stabilita.

Žijeme v době bouřlivých změn, jež jsou důsledkem globální klimatické změny, proto pochopení podstaty ekologické stability a dalších aspektů adaptace se stává nezbytným pro udržení hospodářských

lesů a jejich klíčových ekosystémových služeb. Závěr shrnuje tuto koncepci pojetí ekologie lesa a využití jejich poznatků.

V tištěné podobě kniha vyjde během léta, pdf verze je zdarma ke stažení na <https://doi.mendelu.cz/doilist.php>. Vznikla v rámci projektu financovaného Fondy EHP a Norska 2014–21, program CZ-ENVIRONMENT.